

ROSSUMERMEDEN

M.A.P. Horsthuis

Excursieleiding:	M. Horsthuis en F. Eysink
Datum:	9 juni 2011
Deelnemers:	T. Croese, W. Drok, A. Gjaltema, U. Hospers, A. Klimkowska, M. Vocks, R. Zielman, N. Jeurink, M. Sanders, H. Ruiten, R. Ruis, H. Runhaar, L. van Tweel-Groot, E. Weeda en R. Wegman.

INLEIDING

De Rossummermeden is een natuurgebied dat ten noordwesten van Rossum (OV) ligt. Het terrein is in eigendom en beheer is bij Staatsbosbeheer. Het natuurterrein wordt gekenmerkt door vochtige tot natte schraallanden die worden omringd door eeuwenoude houtwallen. De houtwallen worden onder andere gekenmerkt door (knot)eiken, (oude) hazelaar en verspreid Gelderse roos. De meden of maten maakten onderdeel uit van een bevoeiingssysteem. Hiervan zijn nog relictten aanwezig.

Het beekdal van de Rossummerbeek bevindt zich in een matenlandschap waarbij de bodem in het beekdal wordt gekenmerkt door beekerdgronden. Ten noorden en zuiden van het beekdal liggen podzolgronden in het jonge (heide) ontginningslandschap. De Rossummermeden bestonden in het verleden (voor 1930) uit laaggelegen drassige weilanden die werden omsloten door houtwallen. Het gebied werd omgeven door natte en droge heide. Bijzonder is daarbij dat ten zuiden van de (huidige) Rossummermeden een drietal stroetjes lagen. op de historische kaart van 1900 is goed te zien hoe alle drie parallel naast elkaar vanuit het zuidoosten in noordwestelijke richting stromen. Op de tussenliggende hogere ruggen liggen de zandwegen die de maatjes ontsluiten. Dit is oorzaak dat de toegangsweg vanuit het zuiden zo

De hydrologie was voor de ruilverkaveling zodanig dat bij hoge afvoeren van de Rossummerbeek het water bij de Duistervoortse brug (die honderd meter oostelijk van het meden ligt) zo hoog dat het water over de brug stroomde en een paard bij doorgang (nog) tot aan zijn buik in het water stond (mondelijke mededeling H. Horsthuis senior). Dit betekent dat het water nog minimaal één meter boven de brug staat! Daarnaast trad de Dinkel bij hoge afvoeren buiten haar oevers en liep het water via het Voltherbroek over de Ootmarsumsestraat (ten noorden van de Oude Broekdijk, bij het nog aanwezige Wilgenbroekbosje) naar het dal van de Rossummerbeek waarna het in een brede stroom in de richting van Almelo stroomde.

In de jaren '30 werd een groot deel van het Rossumerveld in een ruilverkaveling omgevormd tot een landbouwgronden. Door de aanleg van een nieuwe beek in het laagste deel van het dal werd het water versneld afgevoerd. Daarnaast is het waterpeil met minstens één meter verlaagd. Door aanleg van deze nieuwe beek en detailontwatering in het gebied rondom het natuurterrein kreeg de vegetatie te maken met verdroging. Maar ook de landbouw kregen in de aanliggende percelen last van verdroging.

In 2005 besloten het Waterschap Regge en Dinkel en Staatsbosbeheer dat er een onderzoek moest komen naar oplossingen om de genoemde verdroging tegen te gaan. Aan de hand van dit onderzoek heeft in 2007 een herinrichting plaatsgevonden in het gebied. Hierbij is een deel van de in 1950 aangelegde Rossummerbeek gedempt en is de oude beekloop weer opgegraven en aangekoppeld. Het project had als doelstelling het tegengaan van verdroging in het natuurterrein, het tegengaan van droogteschade in de omliggende landbouwgebieden, het realiseren van waterberging en het weer natuurlijk inrichten van de beek.

BEEKDALGRASLANDEN

In de Rossummermeden liggen een vijftal hooimaatjes als een kralenketting achter elkaar langs de beek. Deze beekdalgraslanden die aan alle zijden worden begrensd door houtwallen en hebben een gevarieerd intern reliëf. De bodem bestaat grotendeels uit beekerdgronden met een sterk lemig karakter waarbij plaatselijk ook zandopduikingen aanwezig zijn. Deze variatie is terug te zien in de aanwezige vegetatietypen. De opnamen 1 en 2 zijn gemaakt op de iets hoger gelegen zandige kopjes in het vanuit het westen gezien tweede hooimaatje. Beide opnamen kunnen als een *Cirsio dissecti-Molinietum* worden getypeerd. met kenmerkende soorten als *Succisa pratensis*, *Carex panicea*, *Molinia*

caerulea, *Dactylorhiza majalis* ssp. *majalis* en *Carex hostiana*. Deze soorten worden ook al door Schimmel et al. (1957) en Gaasenbeek, (1959; 1961) voor deze percelen genoemd! Uit de vergelijking met deze oude gegevens blijkt dat in de maatjes die meer naar het oosten liggen met name het aspect van het heischrale- en blauwgrasland sterk achteruit gegaan is.

Met opname 3 wordt een beeld gegeven van de vochtige graslanden in de verschillende hooimaatjes. Deze opname is in de derde hooimaat gemaakt Het gaat hier om een vegetatie die behoort tot het *Crepido-Juncetum acutiflori*. Dit vegetatietype komt in de Rossummermeden in de verschillende hooimaatjes optimaal voor op de overgang van de dalflank naar dalbodem, waar menging optreedt van lokaal intredend grondwater met mineraalrijk grondwater van regionale herkomst. Opvallend is dat in de vierde hooimaat de “bosplanten” *Anemone nemorosa* en *Primula elatior* in het Veldrushooiland voorkomt. Met name voor de laatst genoemde soort is dit de enige groeiplaats in Twente in een graslandsituatie.

Opname 4 en 5 zijn in de derde hooimaat gemaakt maar liggen lager in de gradiënt. Opname 4 ligt op de ‘flank’ van hoogtegradiënt en behoort tot het *Scirpetum sylvatici*. Deze vegetatie is indicatief voor lokaal afstromend grondwater. Opname 5 ligt in de slenkachtige laagte van het beekdal en kan als een *Caricetum vesicariae* worden getypeerd met onder andere *Carex vesicaria* als aspectbepalende soort. In deze zone komt het basenrijke grondwater in de wortelzone waar in de herfst- en winterperiode regenwater stagneert.

Vegetatieopnamen Beekdalgraslanden Rossummermeden (09.06.2011)

Opnamenummer	1	2	3	4	5	
Opnamenummer	92	84	93	86	85	
Auteur (code)	MH	EW	MH	EW	EW	
	257346	257343	257421	257430	257416	
X-coördinaat	487227	487236	487273	487230	487206	
Y-coördinaat						
Opp. proefvlak (m ²)	4	4	4	9	9	
Bedekking kruidlaag (%)	90	85	98	90	80	
Bedekking moslaag (%)	3	10	10	3	3	
Hoogte (hoge) kruidlaag (cm)	25	20	0	60	170	
Hoogte lage kruidlaag (cm)	10	10	0	25	20	
Max. hoogte kruidlaag (cm)	0	60	0	140	0	
Kruidlaag						
<i>Succisa pratensis</i>	3	3	.	.	.	Blauwe knoop
<i>Carex panicea</i>	2b	2b	.	.	.	Blauwe zegge
<i>Molinia caerulea</i>	2a	2b	.	.	.	Pijpenstrootje
<i>Equisetum palustre</i>	1	2m	.	+	.	Lidrus
<i>Ajuga reptans</i>	1	1	.	.	.	Kruipend zenegroen
<i>Centaurea jacea</i>	1	1	.	.	.	Knoopkruid
<i>Lotus pedunculatus</i>	1	1	.	.	.	Moerasrolklaver
<i>Prunella vulgaris</i>	1	+	.	.	.	Gewone brunel
<i>Galium uliginosum</i>	+	1	.	.	.	Ruw walstro
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	+	1	.	+	.	Gewoon reukgras
<i>Plantago lanceolata</i>	+	1	.	.	.	Smalle weegbree
<i>Luzula multiflora</i>	+	1	.	.	.	Veelbloemige veldbies
<i>Dactylorhiza majalis</i> ssp. <i>majalis</i>	+	+	.	.	.	Brede orchis
<i>Agrostis capillaris</i>	r	+	.	.	.	Gewoon struisgras
<i>Cerastium fontanum</i> ssp. <i>vulgare</i>	r	+	.	.	.	Gewone hoornbloem
<i>Deschampsia cespitosa</i>	r	+	.	.	.	Ruwe smele
<i>Agrostis canina</i>	3	1	2m	.	.	Moerasstruisgras
<i>Juncus acutiflorus</i>	r	+	+	.	.	Veldrus
<i>Juncus conglomeratus</i>	1	.	1	.	.	Biezenknoppen
<i>Ranunculus acris</i>	1	1	+	r	.	Scherpe boterbloem
<i>Rumex acetosa</i>	1	1	r	+	.	Veldzuring
<i>Cirsium palustre</i>	2m	1	+	r	r	Kale jonker
<i>Holcus lanatus</i>	1	2m	r	2a	.	Gestreepte witbol
<i>Ranunculus flammula</i>	1	+	1	.	2a	Egelboterbloem

Ranunculus repens	r	r	r	2a	1	Kruipende boterbloem
Phragmites australis	1	1	1	1	2a	Riet
Carex nigra	3	+	.	r	+	Zwarte zegge
Filipendula ulmaria	+	+	.	2b	2a	Moerasspirea
Cardamine pratensis	r	+	.	+	+	Pinksterbloem
Rhinanthus angustifolius	.	1	r	+	.	Grote ratelaar
Carex disticha	.	r	2b	+	.	Tweerijige zegge
Caltha palustris ssp. palustris	.	.	3	2a	2b	Gewone dotterbloem
Galium palustre	.	.	2a	2b	2a	Moeraswalstro
Carex vesicaria	.	.	3	+	2a	Blaaszegge
Alopecurus pratensis	.	.	+	.	+	Grote vossenstaart
Agrostis stolonifera	.	.	.	2b	3	Fioringras
Glyceria fluitans	.	.	.	1	2a	Mannagras
Poa trivialis	.	.	.	+	1	Ruw beemdgras
Vicia cracca	.	+	r	.	1	Vogelwikke
Carex acuta x nigra	.	+	.	.	+	Scherpe x Zwarte zegge
Lythrum salicaria	.	.	r	.	r	Grote kattenstaart
Achillea ptarmica	1	.	.	.	+	Wilde bertram
Trifolium pratense	+	Rode klaver
Taraxacum sectie Ruderalia	r	Gewone paardebloemen
Festuca rubra	.	2m	.	.	.	Rood zwenkgras
Juncus conglom. x effusus	.	2m	.	.	.	Biezenknoppen x Pitrus
Carex hostiana	.	1	.	.	.	Blonde zegge
Calamagrostis canescens	.	.	2m	.	.	Hennegras
Juncus articulatus	.	.	+	.	.	Zomprus
Juncus effusus	.	.	+	.	.	Pitrus
Myosotis laxa ssp. cespitosa	.	.	r	.	.	Zompvergeet-mij-nietje
Valeriana officinalis	.	.	r	.	.	Echte valeriaan
Scirpus sylvaticus	.	.	.	2b	.	Bosbies
Lysimachia vulgaris	.	.	.	2a	.	Grote wederik
Festuca pratensis	.	.	.	1	.	Beemdlangbloem
Eleocharis palustris	2m	Gewone waterbies
Mentha x verticillata	+	Kransmunt
Moslaag						
Calliergonella cuspidata	+	1	2a	.	+	Gewoon puntmos
Brachythecium rutabulum	1	2a	.	+	.	Gewoon dikkopmos
Rhytidiadelphus squarrosus	+	Gewoon haakmos
Bryum pseudotriquetrum	+	Veenknikmos
Lophocolea bidentata	.	1	.	.	.	Gewoon kantmos
Climacium dendroides	.	+	.	.	.	Boompjesmos
Bryum species	.	+	.	.	.	Knikmos (G)
Plagiomnium affine	.	r	.	.	.	Rond boogsterrenmos
Warnstorfia fluitans	.	.	r	.	.	Vensikkelmos

HOUTWALLEN, STRUWEEL EN BOSSEN

De houtwallen die rondom de maten staan worden gekenmerkt door onder andere oude (knot)eiken en *Corylus avellana*, *Prunus padus*, *Fraxinus excelsior* en de twee meidoornsoorten. In de kruidlaag staat regelmatig *Poa nemoralis*, *Polygonatum multiflorum*, *Adoxa moschatellina*, *Oxalis acetosella*, *Stellaria holostea* en *Maianthemum bifolium*. *Anemone nemorosa* komt alleen op de walstructuren aan de noordzijde van het gebied voor. Daarnaast is op kale plekken van het wallichaam pleksgewijs *Luzula pilosa* aanwezig en zijn op een aantal plaatsen *Primula elatior* aanwezig.

De wallen vormen een belangrijk onderdeel van het oude bevoeiingssysteem. Het was mogelijk om bevoeiingswater door middel van een slotenpatroon aan de buitenkant van deze wallen langs een hooimaat te geleiden en in de lager gelegen perceel te laten stromen. Daarvoor zijn er nog op verschillende plekken verlagingen in de wallichamen aanwezig.

Ten zuiden van het tweede maatje was tot twintig jaren geleden nog een hoekje met vochtige heide aanwezig waar in de randen *Myrica gale* stond. Deze vegetatie is in de loop van de tijd overgroeid geraakt door struiken en bomen.

Met name aan de westelijke zijde van het natuurterrein komt op een aantal plaatsen Elzenbroekbos en Wilgenbroekstruweel voor. Hier staan pleksgewijs *Carex elongata*, *Ribes nigrum* en *Caltha palustris*. De laatst genoemde soort komt ook regelmatig in de hooimaatjes voor.

NIEUWE NATUUR

Zoals al in de inleiding is aangegeven heeft in 2007 een herinrichting plaats gevonden. Daarbij zijn in de landbouwgronden aan de noordzijde omgevormd naar natuur. Het gaat hierbij over een strook van ongeveer 50 meter breed. Hier is het mogelijk dat water vanaf de oostzijde via een nieuw gegraven slenkenpatroon het gebied instroomt. Hiermee wordt een deel van de waterberging gerealiseerd. Daarnaast is het gebied ten zuidoosten van de Rossummermedenweg opnieuw ingericht. Helaas is hier bij de planvorming niet uitgegaan van het beeld van het landschap zoals dat rond 1900 aanwezig was; een stroet in een natte heide met overgangen naar een droge heidevegetatie. In plaats daarvan is een “nieuw” landschap gecreëerd met een afwisseling van maatjes (afgegraven delen) en akkers (aangelegd met opgebrachte grond uit de ontwikkelde maatjes) waartussen houtwallen zijn aangelegd. Helaas heeft men de aanwezige landbouwsloot niet gedempt. Hierdoor wordt dit gedeelte van het natuurterrein nog steeds sterk ontwaterd. Alleen in de delen langs de Rossummerbeek lijken zich vochtige kwelgevoede vegetaties te ontwikkelen. Deze worden echter ook regelmatig overstroomd met (voedselrijk) oppervlaktewater.

Wat meer naar het westen is ten zuiden van de Rossummermedenweg, ter hoogte van het oude reservaat, ook een perceel afgeplagd. Bovendien is hier een poel gegraven. Opname 6 geeft met soorten als *Carex hostiana*, *Carex vesicaria*, *Samolus valerandi*, *Scirpus sylvaticus* en *Juncus acutiflorus* aan dat hier potenties zijn voor de ontwikkeling van het *Cirsio dissecti-Molinietum* en het *Crepido-Juncetum acutiflori* zoals die al decennia aan de overzijde van de weg in het natuurschoon liggen.

Opname 6. X/Y- coördinaten. 257660-487180. Opp. proefvlak 4m². Bedekking kruidlaag 30 %, bedekking moslaag 20 %. Hoogte kruidlaag 10-40 (60) cm.

Kruidlaag

<i>Lotus pedunculatus</i>	2a	Moerasrolklaver
<i>Juncus acutiflorus</i>	2a	Veldrus
<i>Juncus conglomeratus</i>	2a	Biezenknoppen
<i>Ranunculus repens</i>	2a	Kruipende boterbloem
<i>Salix alba</i>	2a	Schietwilg
<i>Holcus lanatus</i>	2m	Gestreepte witbol
<i>Juncus articulatus</i>	2m	Zomprus
<i>Carex panicea</i>	1	Blauwe zegge
<i>Lysimachia vulgaris</i>	1	Grote wederik
<i>Lythrum salicaria</i>	1	Grote kattenstaart
<i>Scirpus sylvaticus</i>	1	Bosbies
<i>Iris pseudacorus</i>	1	Gele lis
<i>Cirsium palustre</i>	+	Kale jonker
<i>Carex vesicaria</i>	+	Blaaszegge
<i>Taraxacum</i> sectie <i>Ruderalia</i>	+	Gewone paardebloemen
<i>Poa trivialis</i>	+	Ruw beemdgras
<i>Carex hostiana</i>	+	Blonde zegge
<i>Salix aurita</i>	+	Geoorde wilg
<i>Carex acuta</i>	+	Scherpe zegge
<i>Betula pubescens</i>	+	Zachte berk
<i>Salix aurita</i> x <i>cinerea</i>	+	Geoorde wilg x Grauwe wilg
<i>Carex oederi</i> s. <i>oedocarpa</i>	+	Geelgroene zegge
<i>Carex pseudocyperus</i>	+	Hoge cyperzegge
<i>Carex remota</i>	+	IJle zegge
<i>Cirsium arvense</i>	+	Akkerdistel
<i>Mentha aquatica</i>	+	Watermunt
<i>Juncus effusus</i>	+	Pitrus
<i>Myosotis laxa</i> s. <i>cespitosa</i>	+	Zompvergeet-mij-nietje
<i>Samolus valerandi</i>	r	Waterpunge
<i>Eupatorium cannabinum</i>	r	Koninginnenkruid
<i>Oenanthe aquatica</i>	r	Watertorkruid

Moslaag

<i>Ceratodon purpureus</i>	2b	Gewoon purpersteeltje
<i>Bryum species</i>	1	Knikmos (G)
<i>Aneura pinguis</i>	+	Echt vetmos

Funaria hygrometrica + Gewoon krulmos

LITERATUUR

Gaasenbeek, H., 1959. Excursie-rapport Rossummer Meden. Staatsbosbeheer, Consulentenschap voor Overijssel.

Gaasenbeek, H., 1961. PQ's Rossummermeden. Staatsbosbeheer, Consulentenschap voor Overijssel.

Schimmel, H., Chr. H. van Leeuwen, P.N. Ruige & E. Stapelveld, 1957. Rapport beheer Rossummer-Meden.